

Lausunto

11.10.2024

Asia: VN/30163/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi

Visio

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon visiota?

Kyllä / En. Jos ette, kuvailkaa mahdolliset muutostarpeet.

Kyllä

Mahdolliset muutostarpeet.

Helsingin kaupunki pitää visiota valtion kulttuuripoliittiseksi tavoitetilaksi 2040-luvulle kannatettava ja vision aikajänne on riittävän kaukana tulevaisuudessa. Visio maalaa kunnianhimoisen ja tavoitteellisen tulevaisuuskuvan, joka on linjassa Helsingin kaupungin taide- ja kulttuurivision 2030 linjausten ja Helsingin kaupunkistrategiassa tunnistettujen pitkän tähtäimen muutosvoimien ja tavoitteiden kanssa. Visiosta tunnistaa myös pohjoismaisissa yhteiskunnissa laajasti jaetun käsityksen kulttuurin ja taiteen merkityksestä yhteiskuntaa uudistavana ja sen elinvoimaa lisäävänä voimana.

Tavoitteet

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon neljää tavoitetta?

Kyllä, tavoitteet vastaavat omaa näkemystäni

Jos vastasitte en, kuvailkaa tiiviisti mahdolliset muutostarpeet.

Helsingin kaupunki pitää kaikkia pitkän aikavälin kulttuuripolitiikan neljää tavoitetta kannatettavina.

Helsinki katsoo selonteon tavoin, että nykytilan parantamiseksi ja vision tavoitteisiin pääsemiseksi kulttuurialalle tarvitaan riittävää uudistus- ja muutosvoimaa. Toimialan rakenteita ja rahoitusta on jatkuvasti asteittain uudistettava yhteiskunnan muuttuessa. On hyvä, että toimenpiteitä halutaan kohdentaa paitsi kulttuurialaan, viranomaisiin ja niiden yhteistyöhön, myös politiikkatason toimintaan. Selonteko ei suoraan ehdota sisällöllisiä rakenteellisia muutoksia tai uudistuksia tavoitteiden saavuttamiseksi, vaan tunnistaa niitä ja siirtää niiden edistämisen ja toimeenpanon

tulevaisuuteen. Selonteon toteuttamiseksi laadittava toimenpidesuunnitelma muutosmittareineen onkin avainasemassa ja antaa toteutuessaan selonteon tavoitteiden saavuttamiselle merkityksen.

Selonteossa viitataan monesti taiteen ja kulttuurin monipuoliseen hyödyntämiseen. Helsingin kaupunki yhtyy tavoitteisiin, mutta painottaa, että uudistuskykyinen luova ala tarvitsee myös taiteellista työskentelyä ilman etukäteen määriteltyä hyötyä sekä tällaisen työskentelyn edellytysten turvaamista.

Helsingin kaupunki katsoo, että kaikissa yhdeksässä ehdotetussa toimenpidekokonaisuudessa on tärkeitä tavoiteltavia ja edistettäviä asioita. Luovat tekijät ovat kasvun ja elinvoiman ytimessä, sen vuoksi ehdotukset, jota edistävät myös taiteen ja kulttuurin perusrakenteen uudistamista ja rahoituksen ja ansainnan monimuotoistumista ovat hyvin tärkeitä.

Helsinki pitää myös kannatettavana ehdotusta uuden neuvoa-antavan toimielimen perustamisesta siten, että suuret kaupungit ovat mukana.

Saamelaisen kulttuurin edistämisen lisäksi on tärkeä huomioida myös muut kotoperäiset kieli- ja kulttuurivähemmistöt, kuten karjalaiset ja romanit.

Ehdotettu hotellivierailujen yhteydessä kerättävä matkailumaksu, jonka tulot ohjattaisiin kulttuuri-, nuoriso- tai liikuntapalveluihin on kuitenkin monessa suhteessa ongelmallinen. Verojen korvamerkitseminen ei ole Suomessa lähtökohtaisesti tällä hetkellä mahdollista eikä sellaista ole verolainsäädännössä toteutettu. Verotulot menevät pääsääntöisesti valtion tai kunnan kassaan ja valtio tai kunta erikseen päättävät, mihin rahat kohdistetaan. Jos tällaiseen maksuun päädyttäisiin, tulisi kerättävät maksut kohdistaa nimenomaan matkailun edistämiseen. Matkailumaksun kerääminen aiheuttaisi hallinnollista taakkaa ja kustannuksia matkailualan yrityksille ja aiheuttaisi epäselvyyttä muun muassa siitä, miltä toimijoilta maksu kerättäisiin (rekisteröidyt majoitusliikkeet, lomamökit, lyhytaikainen asuntovuokraus). Matkailumaksun kerääminen ei tukisi myöskään yhdenvertaisuusperiaatteita. Matkailupalvelujen hintojen korottaminen matkailumaksulla, juuri toteutetun ja suunnitteilla olevien arvonlisäverokantojen korotusten lisäksi, olisi haitallinen vaikutus yritysten kilpailukyvyn kannalta.

Ehdotukset ovat keskenään eri suuruisia ja vaikutuksiltaan eri tasoisia ja niiden toteutuminen riippuu myös monen muun tahon kuin valtiovallan toimista.

Yksi keskeinen haaste ammattimaisen taiteen tekemiselle on tekijöiden henkilökohtainen talous. Niukat apurahat ja korkeat asumiskustannukset sekä tilavuokrat erityisesti kasvavissa kaupungeissa siirtävät ammattilaisia pois alalta. Tarvitaan laaja-alaisia politiikkatoimia elinkustannusten laskemiseksi ja kulttuuriammattilaisten taloudellisen turvan parantamiseksi.

Toimenpide-ehdotukset

Tässä on lueteltu yhdeksän toimenpidekokonaisuutta. Mitkä raportin toimenpide-ehdotuksista ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa? Valitse ensin yksi (1) haluamasi toimenpidekokonaisuus ja kirjoita sen jälkeen haluamasi toimenpide-ehdotukset alla olevaan tilaan kaikki peräkkäin. Valitse yhteensä enintään viisi (5).

Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi [Toimenpidekokonaisuuksista viisi keskeisintä ovat Helsingin näkökulmasta: (1) Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi. Kulttuurin infrastruktuurin perusrahoituksesta sekä kulttuurin saatavuudesta ja saavutettavuudesta huolehditaan yhteistyössä. Kaikkien osallisuutta kulttuurista edistetään. Erityisesti varmistetaan lasten ja nuorten mahdollisuudet kasvaa kulttuuriin, ja heidän luku-, kieli- ja mediataitojaan vahvistetaan. (2) Kulttuurin tekijät avainasemassa. Teosten hyödyntäminen tuo aina korvauksen tekijälleen. Huolehditaan korvaus, palkkio ja sosiaaliturvajärjestelmien toimivuudesta sekä vahvistetaan ansaintaa alusta- ja tekijänoikeustaloudessa. (3) Pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripoliittikkaa. Valtioneuvostotason ylivaalikautinen toimielin seuraa ja arvioi kulttuuripoliittisen selonteon toteutumista ja tekee aloitteita kulttuurin edistämiseksi eri politiikka-aloilla. (5) Yhteistyön ja osallisuuden voima. Kulttuurialan ja luovien alojen uudistumisen, kestävyuden ja kansainvälistymisen tueksi on saatavilla rahoitusta ja tukea arvoketjun eri vaiheissa. Elinkeinotoiminnan kasvun näkökulmasta pitää varmistaa, että saatavilla olevia rahoitusinstrumentteja sovelletaan tukemaan myös pieniä ja alkuvaiheen luovien alojen yrityksiä ja yrittäjiä. (6) Yhteinen linja politiikassa. Eri sektoreiden politiikkatoimen täydentävä toisiaan. Kulttuuri osallistuu myönteisesti suurten yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisemiseen yhteisten tavoitteiden mukaisesti. Näiden viiden toimenpidekokonaisuuden lisäksi Helsinki näkee tärkeänä yksittäisenä toimenpiteenä seuraavan: Kulttuuri- ja luovien alojen julkinen rahoitus ja rakenteet parantuvat vuoteen 2040 mennessä niin, että luovan talouden osuus bruttokansantuotteesta kaksinkertaistuu.]

Oma roolinne tulevassa toimeenpanossa

Millaisena näette oman tai edustamanne tahon roolin kulttuuripoliittisenselonteon toimeenpanossa?

Helsingin kaupunki pitää ansiokasta kulttuuripoliittista selontekoa tarpeellisena ja hyödyllisenä valtion kokoamana tulevaisuuskuvana tärkeästä yhteiskuntapolitiikan osa-alueesta. Selonteon tavoite lisätä parlamentaarista ja sektorirajat ylittävää yhteisymmärrystä siitä, millaista kulttuuria Suomeen halutaan rakentaa, on kannatettava. Selonteossa tunnistetaan myös hyvin, että valtion lisäksi kunnat ja yksityinen sektori ovat keskeisessä roolissa selonteon tavoitteiden toteuttamisessa.

Kaupungeilla on keskeinen rooli selonteossa halutun kulttuurin tuottaman arvon, sivistyksen ja henkisen pääoman, luottamuksen ja vahvan demokratiakehityksen sekä hyvinvoinnin ja kestävän talouden edellytysten tekijänä. Suomen suurimpana kaupunkina ja pääkaupunkina Helsingin ja helsinkiläisten rooli on tässä kehityksessä hyvin olennainen.

Tiivistelmä näkemyksistänne

Tähän voitte kirjoittaa mahdolliset muut kulttuuripoliittista selontekoa koskevat huomionne.

Helsingin kaupunki jakaa demokraattisena julkisena toimijana selonteossa linjatut kulttuuripoliittikan tavoitteet. Lopullisessa selonteossa voisi tehdä rohkeampiakin priorisointeja ja ottaa kantaa

muutoksen ajureihin, joita kuvaillaan havainnollisesti selonteon liiteosassa. On olennaista, että selonteon toimeenpano vastaisi yhteiskunnan käynnissä oleviin muutoksiin. Palvelujen turvaamiseksi ja yhteiskunnan monimutkaisten ongelmien ratkaisemiseksi kaupunkien ja eri sektorien yhteistyön merkitys kasvaa kohti 2040-luvua. Yhteistyön kehittäminen vaatii kaupungeilta yhä enemmän verkostoyhteistyön osaamista sekä yhteisöllisyyden ja kansalaisten osallistamisen muotoja ja onnistumisia kulttuurin jokaisenoikeuksien toteutumiseksi.

Selonteon aikajänne ja valtion muut ajankohtaiset viestit:

On perusteltua ja realistista, että kulttuuripoliittisen selonteon aikajänne ulottuu riittävän pitkälle tulevaisuuteen. Pitkä aikajänne on kuitenkin myös haasteellinen - selonteossakin todetaan, että yksittäisenä asiakirjana se ei vielä muuta mitään.

Selonteko maalaa yhteistä tulevaisuuskuvaa, mutta samanaikaisesti käytännön tasolla valtio leikkaa taiteen ja kulttuurin rahoitusta vuoden 2025 talousarviossa ja kaavailee kulttuurin säästötoimia myös tuleville vuosille. Tämä siitä huolimatta, että Veikkauksen tuoton siirryttyä valtion budjettiin yleiskatteiseksi vuoden 2024 alusta, sovittiin että taiteen ja kulttuurin rahoitus pysyy ennallaan seuraavat kolme vuotta. Lyhyen ja pitkän tähtäimen ehdotukset ovat ristiriidassa vuotta 2025 koskevan kulttuuribudjetin osalta: kukoistavaa toimintaympäristöä koskevassa toimenpide-ehdotuksessa (s. 29) asetetaan tavoitteeksi rahoituksen ennakoitavuuden parantaminen lisäämällä monivuotisten avustusten määrää. Samalla opetus- ja kulttuuriministeriön alainen taiteen edistämiskeskus on kulttuurin leikkauspäätösten toteuttajana vastikään viestinyt harkitsevansa monivuotisista rahoitusvälineistä luopumista tiukentuvan budjetin seurauksena. Lisäksi osana valtionhallinnon säästötoimia Tilastokeskus esittää eräiden tilastojen lakkauttamista, ml. kulttuuri-, joukkoviestintä- ja vapaa-ajan osallistuminen -tilastot. Mikäli lakkautuspäätös toteutuu, loppuu tilastojen tuotanto tämän vuoden lopussa. Edellä kuvatut viestit ovat suorassa ristiriidassa selonteon tavoitteiden kanssa.

Selonteko ei ota voimakkaasti kantaa rakenteellisiin muutoksiin, joita sen toteuttamiseksi tarvittaisiin, vaan jättää ne tulevien jatkoselvitysten ja toteuttamissuunnitelman tehtäviksi. Tämä onkin monilta osin perusteltua, mutta silti olisi ollut toivottavaa, että selonteossa olisi toimenpide-ehdotusten osalta otettu huomioon rinnakkain tämän valmistelun kanssa tehtävä, kattava Sivistyshallinto 2030 -uudistushanke, jonka tavoitteena on huomattavia rakenteellisia muutoksia juuri opetus- ja kulttuuriministeriön alan virastojen uudistamiseksi. Mikä on näiden tavoiteasiakirjojen rakenteellisten uudistusten välinen yhteys opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla?

Kaupunkien roolin vahvempi näkyminen:

Helsingin kaupunki pitää hyvänä, että selonteossa tunnistetaan aiempaa selvemmin suurten kaupunkien rooli kulttuuripolitiikan käytännön toteuttajina. Tästä kannatettavana esimerkkinä ja ehdotuksena on laajapohjaisen kestävästä kasvusta edistävän toimielimen perustaminen niin että mukana olisivat myös suuret kaupungit (s. 26).

Selonteon liiteosassa (s. 37–40) on käsitelty kuntien ja alueiden eriytymiskehitystä ja kulttuuriin osallistumista. Onkin myönteistä, että kaupunkien kasvava rooli kulttuurin elinvoiman ja yhteisöllisyyden ja kansainvälisyyden tosiasiallisena alustana, suunnannäyttäjänä ja mahdollistajana on tunnistettu liiteosiossa. Tämän muutoksen olisi kuitenkin hyvä näkyä selkeämmin itse kulttuuripoliittisessa selonteossa. Kansallisen kulttuuripolitiikan suuntaviivoissa on tärkeitä tunnistaa, että isojen kaupunkien ja pienempien kuntien ja alueiden toimenpiteiden tulisi olla eriytyneitä, toimintaympäristöön ja ekosysteemiin nähden tarkoituksenmukaisia. Tämän ei tule tarkoittaa eriarvoista kehitystä, mutta kaupunkien erilaisuuden huomioon ottamista ei voi liikaa korostaa. Kaupunkien kasvun tukeminen ja mahdollistaminen koituu koko maan hyväksi.

Suurten muutosvoimien merkityksen korostaminen on tärkeää:

Selonteon liiteosassa on käsitelty tunnistettuja keskeisiä muutosvoimia ja niiden vaikutuksia. Näiden käsittelyyn tarvitaan sopeutumiskykyä, innovatiivisuutta ja kykyä tehdä pitkän aikavälin strategisia päätöksiä. Keskeisiksi muutosvoimiksi on tunnistettu ilmastonmuutos sekä luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen ehtyminen. Myös demografinen muutos vaikuttaa kulttuuripolitiikassa kaikkeen. Suomen ja erityisesti pääkaupunkiseudun väestö monimuotoistuu ja ikääntyy vauhdilla samalla kun syntyvyys laskee (s. 54–58).

Ilmastonmuutoksen, luonnon monimuotoisuuden ja luonnonvarojen ehtymisen sekä demografisten muutosten vaikutukset ovat hyvin keskeisiä ajureita ja niillä tulee olemaan olennainen ja laaja merkitys myös kulttuuripolitiikan toteuttamisen edellytyksissä.

Helsinki on linjannut omassa kaupunkistrategiassaan ilmastokriisin torjunnan ihmiskunnan yhteiseksi haasteeksi, jonka puolesta kaikkien tulisi tehdä enemmän kuin oma osuutensa.

Helsinki on päämäärätietoisesti ja pitkäjänteisesti toteuttanut tavoitettaan hiilineutraaliudesta vuonna 2035. Myös selonteon tavoitteiden kautta tulee jatkaa sopeutumista ilmastonmuutoksen seurauksiin tavalla, jolla suojaamme elämänmuotoamme, infrastruktuuria ja omaisuutta.

Ilmastonmuutoksen ohessa on edennyt toinen maapallon ja luonnon rajallisuuden ilmentymä, luonnon monimuotoisuuden heikkeneminen ja lajien kato. Luonnon monimuotoisuus ja monipuolisuus ovat arvokkaita itsessään ja myös elintärkeitä ihmisten henkiselle ja fyysiselle

terveydelle ja kulttuurin edellytyksille. Luonnon monimuotoisuuden taloudellinen merkitys on tärkeää tiedostaa. Kaupungistuminen ja kaupunkikulttuuri voivat toimia luonnon kannalta myönteisenä voimana, koska kaupungeissa on helppo elää ilmaston ja ympäristön kannalta kestävä elämää.

Helsingin kaupunki korostaa väestön monimuotoistumisen ja kulttuurienvälisyyden merkityksen ja ikääntymisen sekä siihen liittyvän kestävyysvajeen suurta merkitystä erityisesti kaupungeissa. Vaikka eliniän pidentyminen lisää hyvän elämän mahdollisuuksia, tulee kaikkien voida ikääntyä arvokkaasti ja saada viimeisinä elinvuosinaan hyvää hoivaa. Monipuolinen kulttuuritarjonta on oleellinen osa ikääntyneiden hyvinvointia, ja tämän kasvavan ikäryhmän mahdollisuudet saavuttaa kulttuuria on taattava. Hoivatyön ja kulttuurin yhdistäminen eri keinoin on tulevaisuuden arkea, ja se tulisi ottaa huomioon myös niin luovien kuin hoitoalan koulutuksessa.

Helsinki korostaa myös koulutuksen merkitystä kulttuurin elinvoimaisuudelle. Tämän toteutuminen edellyttää kelpoisen, pedagogisen koulutuksen saaneen henkilökunnan turvaamista varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen.

Suomalaisten keskimääräisen eliniän nousu, syntyvyyden aleneminen ja nuorten ikäluokkien pieneneminen luovat julkistalouden haasteen, joka näkyy kestävyysvajeena eli kuntien ja valtion talouden ennakoituna heikkenemisenä. Työikäisen väestön osuuden pieneneminen heikentää verotulojen ja sosiaaliturvamaksujen kertymää, samalla kun hoiva- ja eläkemenot kasvavat. Helsingillä ei ole ollut kestävyysvajetta, koska helsinkiläisten ja erityisesti lasten ja nuorten määrän ennustetaan kasvavan. Ikääntyminen lisää kuitenkin painetta sille, että valtio pyrkii ohjaamaan yhä suuremman osan Helsingissä syntyvistä verotuloista tulontasauksen kautta koko maalle. Tässä muutoksessa tulisi ottaa paremmin huomioon kaupungistumisen ja segregatian vastaiset muutostarpeet.

Moninaisuuden ja inklusion näkökulmasta selonteon näkökulma tuntuu eriyttävältä enemmän kuin yhdistävältä. Selonteossa puhutaan ensisijaisesti monikulttuurisuudesta ja laajempi moninaisuuden tavoite jää vähemmälle huomiolle.

Myös maahanmuutto näkyy ja on keskittynyt vahvasti suuriin kaupunkeihin ja pääkaupungin alueelle. Selontekoasiakirjan liitteenä on tuoreet (2023) opetus- ja kulttuuriministeriön linjaukset kulttuurisen moninaisuuden edistämiseksi taiteen ja kulttuurin alalla. Maahanmuuttaneita tai maahanmuuttavia ei tulisi käsitellä tai nähdä rajatusti kohderyhmänä, joille suunnitellaan toimenpiteitä vaan osana yhteiskuntaa ja kansalaisina joiden kanssa yhteiskuntaa rakennetaan yhdessä.

Nyfors Maria
Helsingin kaupunki